

جهانی شدن جرم:

ضرورتی پیش روی مطالعات و تحقیقات جرم‌شناسی

- دکتر محمدعلی بابایی^۱
- استادیار دانشگاه بین‌المللی امام خمینی □

چکیده

جهانی‌شدن به عنوان فرایندی که در حوزه‌های مختلف شئون زندگی انسانها مطرح شده، با توجه به توسعه بزهکاری در سطح بین‌المللی، در حوزه علوم جنایی نیز به عنوان یک ضرورت قابل طرح است. توسعه و گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات به موازات آثار مثبت، پیامدهای منفی نیز به دنبال دارد، به طوری که زمینه‌ساز ارتکاب بسیاری از اعمال مجرمانه در سطح بین‌المللی شده است. حقوق کیفری با جهانی‌شدن معضل جرم، تدابیر متعددی را در سطح ملی و بین‌المللی توصیه نموده است، ولی جرم‌شناسی با چند دهه تأخیر به اندیشه و فرایند جهانی‌شدن توجه نموده است. بدین‌ترتیب، در حال حاضر با توجه به تحول متغیرهای مطالعات جرم‌شناسی، ناکارآمدی مطالعات جرم‌شناختی در سطح ملی، ضرورت استقلال علمی در قبال ملاحظات سیاسی و اجتماعی دولتها و کمک به توسعه فعالیت‌های علمی جرم‌شناسی در سطح بین‌المللی، ایجاد می‌کند که این علم نیز جهانی شده و ضمن انجام تحقیقات و مطالعه در سطح بین‌المللی، راهکارهای بین‌المللی نیز برای جامعه جهانی در قبال پدیده بزهکاری ارائه نماید.

هرچند ضرورت مطالعات فراملی پدیده مجرمانه در ایران احساس شده، ولی گام‌های کوتاهی در راستای مقابله با جرم جهانی‌شده و فراملی کردن جرم‌شناسی و استفاده از دستاوردهای آن برداشته شده است. این مقاله، جهانی‌شدن جرم‌شناسی و ضرورت جهانی کردن آن و گام‌های اولیه را در این زمینه، با توجه به

* تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۷/۷ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۲/۸.

اقدامات دولت ایران، بررسی می‌نماید.

واژگان کلیدی: جرایم بین‌المللی، جرم‌شناسی، جهانی‌سازی، جهانی‌شدن جرم‌شناسی، جهانی‌شدن جرم.
درآمد

امروزه کمتر کسی قائل به اختلافات اساسی بین آداب و رسوم اجتماعی، چارچوبهای اقتصادی و حتی سلايق مردم در سطح دنیاست. فراتر از آن، شاید بتوان ادعا کرد که عاداتهای مصرفی ابنای بشر در سراسر دنیا به سوی هم‌گرایی در حرکت است. ادبیات مشترکی که در شعارهای اکثر رهبران کشورها از قبیل دموکراسی، آزادی، امنیت و توسعه دیده می‌شود، نزدیک شدن نه به معنای یکی شدن-اهداف جامعه بشری را نوید می‌دهد.

زمینه‌های ظهور هم‌گرایی جهانی را که در عین حال به عنوان عوامل شتاب‌دهنده توصیف می‌شود، باید در ابداعات فناوریانه، امکانات دسترسی آسان اشخاص به یکدیگر و مهمتر از همه، تسریع در مبادله اطلاعات افراد در سطح دنیا جستجو کرد. امروزه، هم‌سویی بشریت در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، توجه ویژه به پدیده جهانی‌شدن را ضروری می‌نماید (۳: nut، ۲۰۰۱: symposium).

در حوزه اقتصادی، با توجه به پیشرفتهای مهمی که در زمینه مبادلات اسناد مالی و تجاری و شکل‌گیری معاملات و عقود از طریق فناوری بشری صورت گرفته، گرایش به یکپارچگی انسانها بیشتر ملموس است. بدون شک اقتصاد جهانی به طور فزاینده‌ای در حال توسعه است. با توجه به کاهش هزینه‌های حمل و نقل و رقابتات، در هم شکستن موانع حقوقی و شکلی مبادله کالاها، سرمایه و دانش، اقتضائات جدیدی را پیش روی جهانیان می‌گشاید (پرادل، ۱۳۸۳: ۱۵۳) و مآلاً تأثیر این ارتباطات در سطح دنیا مشهود است. بی‌جهت نیست که نوسانات بازار بورس در پاریس، بازار بورس و اوراق بهادار نیویورک و حتی تهران را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد.

انسانها در جهان امروز، اموری را انجام می‌دهند که در سالهای گذشته با این سرعت و دقت قابل انجام نبود. به علاوه، اطلاعات فزاینده‌ای که انسانها در خصوص مناطق مختلف دنیا به دست آورده‌اند، سرعت عمل و به همان میزان شکل‌گیری اندیشه‌های مثبت و منفی به ملاحظات جهانی را به دنبال دارد.

به موازات هم‌گرایی جهانی، حمایت از ارزشهایی مانند محیط زیست، رشد و توسعه انسانی، حقوق بنیادین بشر در سطح همه جوامع ضرورت می‌یابد. بدیهی است، تبعیت کشورها از ارزشهای واحد و رسیدن به اهداف نزدیک به یکدیگر، آنها را در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی گرد هم می‌آورد. بنابراین، مقدم بر جهانی‌شدن و جهانی‌سازی، منطقه‌ای کردن بعضی از ارزشها شکل می‌گیرد. به عنوان مثال کشورهای عضو اتحادیه اروپا، اولویت و شرایط عضویت در این اتحادیه را حمایت از ارزشها و شعارهای مشترک نظیر دموکراسی و حاکمیت قانون، توسط کشورهای داوطلب قرار داده‌اند (۸۳: Viano، ۲۰۰۸).

بدین ترتیب، کره زمین در حال کوچک شدن است؛ زیرا مشکلاتی مانند آلودگی محیط زیست-یعنی آنچه که برای آن رهبران کشورهای دنیا در دسامبر ۲۰۰۹ در کپنهاک گرد هم جمع شدند-، خطر سلاحهای اتمی، شیوع بیماری آنفولانزای نوع A، تروریسم و... مسائلی هستند که باید با مقررات بین‌المللی ارزیابی و حل شوند. این امر که جهان در حال کوچک شدن است، وابستگی سرنوشت کشورها را به یکدیگر بیشتر می‌کند و به موازات آن، چاره‌اندیشی برای حل معضلات ناشی از این سرنوشت مشترک را می‌طلبد.

معضلات ناشی از بزهکاری در سطح دنیا، نه تنها کشور محل وقوع جرم را دچار بی‌نظمی می‌سازد، بلکه جامعه

جهانی را با ناامنی و مهمتر از آن، ترس از ناامنی مواجه می‌نماید.

حال با توجه به این دغدغه‌ها آیا نباید به دنبال یافتن راهکارهای مشترک در سطح جهانی بود؟
مفاهیم و اصول حقوق کیفری در تعامل با اسناد بین‌المللی و حقوق بین‌المللی کیفری، جهانی شده‌اند و آثار این تحول در حوزه‌های مختلف حقوق کیفری مشهود است.

در قلمرو آیین دادرسی کیفری، اثبات مجرمیت بزهکاران سازمان‌یافته یا تعقیب و شناسایی اعضای سازمانهای جنایی که اغلب فراملی است، باعث شده است که اقدامات مقامات انتظامی و قضایی دشوار گردد. لذا در این حوزه با رعایت اصول دادرسی عادلانه اصل برائت جای خود را به اماره مجرمیت داده است (نجفی ابرندآبادی، «حقوق کیفری در آستانه هزاره سوم»، دیپاچه در: مفاهیم بنیادین حقوق کیفری، ۱۳۸۴: ۱۷) در جرایمی مانند پول‌شویی در صورت توجه اتهام به متهم، اماره مجرمیت مانع حاکمیت اصل برائت خواهد شد.

در قلمرو حقوق بین‌المللی کیفری، اصل صلاحیت سرزمینی دولتها نسبت به جرایم ارتكابی در قلمرو حاکمیت خود، در تعامل با اسناد بین‌المللی، مانند ماده ۱۱ کنوانسیون مبارزه علیه مواد مخدر و داروهای روان گردان ۱۹۸۸، تحولات چشمگیری یافته است. پذیرفته شدن تأسیس حقوقی «حمل و تحویل تحت نظارت» در قوانین ملی - که عملاً دولتها از بخشی از اختیارات خود در تعقیب، دستگیری و مجازات بزهکاران به نفع کشور دیگر، با هدف مبارزه مؤثرتر در قبال جرایم فراملی، صرف نظر می‌کنند - جلوه دیگری از جهانی شدن اصول حقوق کیفری است (همان: ۱۸).

در زمینه جرم‌انگاری، در تعامل بین اسناد بین‌المللی و قوانین ملی، تأثیر حقوق بین‌المللی کیفری و اسناد منطقه‌ای و بین‌المللی بر مقررات داخلی کشورها افزایش یافته است. جرم‌انگاری تطهیر سرمایه و درآمدهای نامشروع در قسمت ۱ بند ب ماده ۳ کنوانسیون مبارزه با مواد مخدر و داروهای روان گردان ۱۹۸۸، باعث تصویب قانون «مبارزه با پول‌شویی» در سال ۱۳۸۶ در ایران شد. جرم‌انگاری قاچاق زنان و کودکان در مواد ۳ و ۵ پروتکل پیشگیری و سرکوب قاچاق اشخاص، به ویژه زنان و کودکان الحاقی به کنوانسیون پالمو ۲۰۰۰، زمینه تصویب قانون «مبارزه با قاچاق انسان» را در سال ۱۳۸۳ فراهم کرد (همان: ۱۹).

بدین‌سان، گامهای بلند حقوق کیفری در مسیر جهانی شدن قابل درک است. اگر حقوق کیفری گامهای مؤثر و

مثبتی برای رسیدن به جهانی شدن برداشته، چرا جرم‌شناسی از این حرکت باز مانده است؟

در این مقاله نخست، مفهوم جهانی شدن با توجه به تعاریف گوناگون و تفاوت آن با مفهوم جهانی سازی، هرچند موضوع اصلی نوشتار نیست، تبیین شده و ابعاد مثبت و منفی جهانی شدن در پرتو جرم جهانی شده مورد بحث قرار گرفته است. سپس قرائت جرم‌شناختی از مفهوم جهانی شدن و توجهات و ضرورتهای جهانی شدن جرم‌شناسی به عنوان موضوع اصلی، تحلیل شده و در نهایت، اقدامات فراملی جرم‌شناسی ایران با توجه به طرح مباحث جرم‌شناسی به ویژه بحث پیشگیری از جرم، در موافقت‌نامه‌های همکاری با برخی از کشورها به عنوان «گامهای کوتاه جرم‌شناسی ایران به سوی جهانی شدن» بررسی شده است.

الف. مفهوم جهانی شدن

جهانی شدن، تعبیر متعددی دارد. عده‌ای جهانی شدن را فرایندی می‌دانند که در آن قید و بندهای جغرافیایی که بر روابط اجتماعی و فرهنگی سایه افکنده است، از بین می‌رود (والترز، ۱۳۸۲: ۵۲). برخی دیگر، جهانی شدن را پدیده‌ای تلقی

کرده‌اند که به واسطه آن امور اجتماعی بیش از گذشته از حصار تنگ و محدود دولت و ملت رها می‌شود (گل‌محمدی، ۱۳۸۳: ۴۷). همچنین به کلیه فرایندهایی که به وسیله آن، مردمان جهان، درون یک جامعه واحد جهانی ادغام می‌شوند، جهانی شدن اطلاق شده است. در چنین جامعه‌ای، انسانیت برای اولین بار به شکل یک بازیگر و کنشگر جمعی، ظاهر می‌شود (سجادپور، ۱۳۸۲: ۱۹۶).

صرف نظر از اینکه جهانی شدن را فرایند چندجانبه یا یک طرح از قبل طراحی‌شده، باید پذیرفت جامعه جهانی به دنبال اهدافی است که رسیدن به آن، شایسته شأن والای انسانی است و از طرفی، معضلاتی وجود دارد که سد راه این پیشرفت، آسایش و امنیت است. بناچار این معضلات جهانی باید به عنوان مشکل همه اعضای جامعه جهانی تلقی شده و به طور جمعی در مقام مقابله با آنها برآمد.

انتظار این است که جهانی شدن، رشد و توسعه را در سطح جهان شتاب داده و دستیابی به سعادت بشری، آزادی، صلح پایدار و فراگیر را تسهیل نماید. با این وصف‌ها پدیده که در فرایند پیشرفت فناوری بشری و دستیابی غیر قابل کنترل انسانها به مناطق جغرافیایی، منابع مالی و اطلاعاتی سایر انسانها ایجاد شده، خود زمینه‌ساز رفتارهای غیر قانونی است که «جرائم فراملی» محسوب می‌شود (Ritzer, ۲۰۰۷: ۳۰).

جهانی شدن به طیف گسترده‌ای از مشکلات اجتماعی مانند فقر، اختلاف طبقاتی، تبعیض ناروا در بهره‌مندی از بهداشت، فساد، قاچاق انسان و مواد مخدر، پول‌شویی، تروریسم و جرائم زیست‌محیطی دامن می‌زند. سازمانهای مجرمانه در سطح بین‌المللی، امکانات مربوط به تحقق بخشیدن جهانی شدن را در عمل به عنوان فرصت ارتکاب جرم برای خود می‌یابند. پیشرفتهای اساسی که در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات در یک دهه اخیر صورت گرفته، به موازات تسریع در مبادلات تجاری و مالی در سطح جهان، ارتکاب جرائم را نیز تسهیل کرده است (Lambert, ۲۰۰۲: ۱۲).

شبکه‌های گسترده فناوری ارتباطات و اطلاعات، زمینه‌های فراوانی برای سوءاستفاده بزهکاران بین‌المللی در قالب جرائم سایبری، پول‌شویی که قابلیت کنترل مادی کمتری دارند، به وجود آورده است. امکانات و بسترهایی که مسافرت‌های بین‌المللی را تسهیل و افزایش داده، هرچند به روند جهانی شدن شتاب می‌دهد، ولی خود فرصت مناسبی برای بزهکاران بین‌المللی نیز فراهم می‌کند که از این امکانات به منظور قاچاق کلان اجناس، مواد مخدر و مهمتر از همه قاچاق زنان و دختران با هدف سوءاستفاده جنسی استفاده کنند (Viano, ۲۰۰۸: ۸۸).

بدین ترتیب، اگر پیشرفت فناوریانه بر روند جهانی شدن شتاب می‌بخشد، ولی این شتاب همواره با نتایج مثبتی همراه نیست و در نهایت مشکلاتی در سطح جهانیه دنبال دارد که بارزترین آن ظهور جرائم فراملی و جهانی شده یا افزایش این جرائم است.

پیشرفتهایی که انسان به مدد ارتباطات و فناوری به دست آورده و مرزهای جغرافیایی را در هم نوردیده است به نوبه خود، موجب افزایش جرائم قاچاق انسان، اعضای بدن، اجناس عتیقه و حیوانات کمیاب و نیز جهانی شدن آنها شده است.

اطلاعاتی که کشورهای پرجمعیت از نیاز بعضی کشورها به نیروی کار در اختیار شهروندان خود قرار داده‌اند، باعث شده است که شهروندان برای مسافرت به این کشورها ترغیب شوند. شوق و رغبتی که خود زمینه‌ساز قاچاق غیر قانونی انسان یا ورود غیر مجاز اتباع بیگانه می‌شود.

بدین سان، امکانات جهانی شدن در عین حال که دارای ابعاد مثبت در قالب توسعه اطلاعات و پیشرفت جوامع است،

واجد ابعاد منفی اجتناب‌ناپذیر نیز هست. آنچه باید در فرایند جهانی‌شدن مد نظر قرار گیرد، تقویت ابعاد مثبت آن است تا جهات منفی در پرتو این مزایا کم‌رنگ شود. امروزه پیشرفتهای جوامع بشری که شامل حال اکثریت انسانها شده بر کسی پوشیده نیست. وضعیت رو به رشد بهداشت، تغذیه، آموزش و پرورش و ارتقای اطلاعات از جمله این ثمرات است که بعضاً به «جهانی‌شدن دستاوردهای بشری» تعبیر می‌شود.

ب. جرم: از بی‌نظمی ملی تا معضل جهانی

امروزه بسیاری از معضلات تأثیرگذار در یک کشور، در اندک زمانی کشورهای دیگر را نیز متأثر می‌کند. مشکلات و رکود اقتصادی یک کشور در درجه اول به کشورهای همسایه و سپس به سایر کشورها سرایت می‌کند. بحران اقتصادی ایالات متحده آمریکا و یا بحران کشورهای عضو بازار مشترک اروپا، سریعاً در سایر نقاط دنیا، تأثیر خود را بر جای می‌گذارد (سوتیل و دیگران، ۱۳۸۳: ۲۷۱).

در ابعاد دیگر نیز همین تأثیر و تأثرات به خوبی دیده می‌شود. شیوع بیماریهایی مانند آنفلوآنزای مرغی و در حال حاضر شیوع بیماری آنفلوآنزای خوکی (نوع A)، با توجه به بسترهای جهانی‌شدن، طیف گسترده‌ای از کشورها را به خود مشغول کرده است، به طوری که به عنوان معضل جهانی مستلزم تدابیر کنترلی و پیشگیرانه جهانی است. آلودگی هوا که تغییر شرایط اقلیمی کشورها را به دنبال دارد، زمین‌لرزه، ویروسهای کامپیوتری، بهره‌برداری غیر قانونی از حقوق مالکیت فکری، دیگر مرز جغرافیایی نمی‌شناسد و به عنوان معضل ملی تلقی نمی‌شود. نگرانی و ترس از اعمال تروریستی، در پرتو وسایل ارتباط جمعی فراگیر، به همه شهروندان دهکده جهانی انتقال می‌یابد. بدین سان، آیا زمان آن نرسیده است که دولتها و حقوقدانان کیفری و جرم‌شناسان منظر واکنش و اتخاذ تدابیر کنشی در سطح جهان راهکاری بیندیشند؟

پاسخ این سؤال که انگیزه نگارش این مقاله محسوب می‌شود، ما را به سوی این امر بدیهی سوق خواهد داد که ضرورت راهکارهای جرم‌شناختی را نیز فراتر از مرزها جستجو کنیم. یکی از تحولات اساسی که در زمینه جهانی‌شدن صورت گرفته است، جرم است. جرایم تا کنون بیشتر یک پدیده سرزمینی در سطح ملی، تلقی می‌شدند. تلقی حقوق کیفری به عنوان یکی از رشته‌های حقوق داخلی نیز ناظر به همین خصوصیت پدیده مجرمانه است (Bassiouni, ۱۹۹۹: ۳۰۹). در رویکرد سنتی، در صورت وقوع جرایمی مانند سرقت، تعقیب سارق و کشف جرم، به دلیل شناختی که بزهدیده از بزهدار داشت، با مشکلات لاینحل، همراه نبود. ملاحظه ماهیت جرایمی مانند تجاوز جنسی، این حقیقت را بیشتر روشن می‌سازد. طبعاً در چنین شرایطی کنترل جرم و مقابله با آن را باید در محل وقوع جستجو کرد که البته ابزار آن در دسترس و ساده خواهد بود. جهانی‌شدن، این مسائل ساده را به معضلات اساسی تبدیل کرده است. مرتکب یا مرتکبان جرایم فراملی، غالباً برای بزهدیده یا بزهدیدگان مشخص نیست. در نتیجه، کشف چنین جرایمی برای پلیس و ضابطان دادگستری چندان آسان نیست. دولتها در مواجهه با این معضلات، بناچار باید در اندیشه تعریف گستره جهانی برای حاکمیت قوانین جزایی باشند.

بنابراین، باید قوانین و مقرراتی ویرای نظم ملی، برای قلمرو جهانی تدوین شود. البته، در همین جا باید خاطر نشان ساخت که پذیرش یک نظم جهانی به معنای یکی شدن همه‌جانبه ارزشهای بشری نیست، بلکه صرفاً به عنوان یک

ضرورت و به جهت فراگیری معضلات جرم در سطح جهان، باید تدابیر عام الشمول اتخاذ گردد.

ج. مفهوم جرم‌شناختی جهانی شدن

جرم‌شناسی نیز به عنوان دانش مطالعه علمی پدیده مجرمانه و علل آن، ضرورت جهانی شدن را رفته رفته بیشتر احساس می‌کند. در گذشته که جرم پدیده‌ای محلی یا لاقلم ملی تلقی می‌شد، کار جرم‌شناسان به بررسی این پدیده و علل آن در سطح محل وقوع یا کشور محل وقوع محدود می‌شد. بنابراین، تحقیقات و مطالعات جرم‌شناختی، محدود به یک حوزه جغرافیایی از یک شهرستان یا یک استان و نهایتاً یک کشور بوده و تحقیقات فراملی در آن دیده نمی‌شود.

بررسی تحقیقات جرم‌شناختی کشورها نشان می‌دهد پژوهشهایی که در بعضی از کشورها در حال حاضر جنبه بین‌المللی پیدا کرده است، غالباً به یک یا چند کشور محدود می‌شود.

مطالعات جرم‌شناختی تجربی در بعضی کشورها مانند آمریکا نیز نشان می‌دهد که این تحقیقات محدود به مرزهای این کشور است. در اروپا نیز این مطالعات موردی و کاملاً جنبه منطقه‌ای و داخلی داشته است.

مطالعات جرم‌شناختی در ایران از بررسی جرم در یک منطقه جغرافیایی خاص در سطح شهرستان یا استان فراتر نرفته است. اکثر جرم‌شناسان، چنانچه بررسی تطبیقی و مقایسه را دنبال کنند، عمدتاً بر مطالعات انجام شده در سطح کشورها تأکید دارند. اما ضرورت این امر احساس می‌شود که با جهانی شدن جرم به عنوان یک معضل مشترک بشری، افقهای دید جرم‌شناسی از توجه به محل یا قلمرو یک کشور به سطح جهان توسعه یابد. بدین ترتیب، ضرورت کسب تخصص در مطالعات فراملی جرم‌شناختی، امری است که بیش از گذشته احساس می‌شود.

محصور کردن مطالعات و افقهای دید از لحاظ جغرافیایی، فرهنگی و قانونی به یک مکان خاص، حتی اگر این قلمرو، تمام سرزمین یک کشور باشد، دولت‌ها را در به کارگیری تدابیر هماهنگ بین‌المللی در قبال پدیده مجرمانه ناکام خواهد گذاشت (Kahn, 1997: 99).

بدین ترتیب، مفهوم جهانی شدن در رویکرد جرم‌شناختی، به معنای بررسی علمی پدیده مجرمانه در سطح بین‌المللی و اتخاذ تدابیر فراملی برای کنترل پدیده‌ای است که مرزهای ملی را درنوردیده و به یک معضل جهانی تبدیل شده است.

د. توجیحات جهانی شدن جرم‌شناسی

امروزه، مقابله با جرم به عنوان پدیده جهانی همکاری کشورها را در سطح بین‌المللی می‌طلبد. لذا ضرورت‌هایی که همکاری‌های بین‌المللی دولت‌ها را ایجاب می‌کند، دلایل جهانی کردن و در نتیجه جهانی شدن جرم‌شناسی تلقی می‌شود. تبیین این دلایل بر اهمیت جهانی سازی مطالعات و پژوهشهای جرم‌شناسی و فراتر از آن بر ضرورت چاره‌اندیشی در قبال معضل جرم جهانی شده خواهد افزود.

۱- ناکارآمدی مطالعات جرم‌شناختی در سطح ملی

امروزه، نقطه شروع و پایان یک مشکل و معضل، به یک کشور محدود نمی‌شود تا بررسی آن از منظر جرم‌شناسی محدود به یک منطقه یا کشور شود. توریسم جنسی مثال بارز این امر در سطح دنیاست. اگر به این پدیده به عنوان یک معضل مشترک جامعه جهانی نگریسته شود، ملاحظه خواهد شد که مقدمات توریسم جنسی با هدف بهره‌کشی جنسی در یک قاره فراهم می‌شود، اما از نظر اجرایی، رکن مادی این اقدامات در قاره دیگری به وقوع می‌پیوندد. تورهایی که

در کشورهای اروپایی با هدف التذاذ جنسی، به کشورهای آسیایی جنوب شرقی شکل می‌گیرد، نشان‌دهنده استمرار فعالیت‌های منحرفانه و بعضاً مجرمانه در سطح چند قاره است (Caraway, ۲۰۰۶: ۲۹۵).

سؤالی که مطرح می‌شود این است که بررسی عوامل چنین پدیده فراگیر بر عهده کدام کشور است. کشور ترتیب‌دهنده تورهای جنسی یا کشور مبدأ و مقصد تور؟ همین وضعیت را می‌توان در جرایمی که در فضای مجازی به وقوع می‌پیوندد تصور کرد؛ زیرا محل ارتکاب اعمال مجرمانه و محل ایراد و ورود خسارت به بزه‌دیدگان ممکن است در کشورهای مختلف باشد.

بی‌شک، توقع بررسی و حل معضل بزهکاری در این موارد از یک کشور خاص، اعم از کشور مبدأ یا مقصد این نوع مسافرتها یا اقدامات مجرمانه، انتظار معقولی نخواهد بود. بناچار باید پذیرفت که علت‌یابی چنین رفتارهای منحرفانه در سطح جهانی از حد وظایف ملی کشورها فراتر می‌رود و مستلزم مطالعات جهانی و در نهایت یافتن راه‌حلهای فراملی مبتنی بر تعامل کشورهاست. ناکارآمدی مطالعات موردی در سطح ملی برای حل مشکلاتی که ماهیت فراملی دارد به روشنی مشهود است. بنابراین، اولین دلیل ضرورت جهانی‌شدن جرم‌شناسی را باید در ناکارآمدی تحقیقات سنتی جرم‌شناسی جستجو کرد.

۲- تحول در متغیرهای مطالعات جرم‌شناسی

تحول روابط دولتها در حال حاضر جرم‌شناسان را مجبور می‌سازد تا از سطح بالای ارتباطات بین متغیرهای تجاری، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی که بررسی آنها سرلوحه فعالیت‌های جرم‌شناختی است، آگاه باشند. امروزه بررسی‌های سنتی مربوط به بزهکاران و بزه‌دیدگان و محیط پیرامونی بزهکار کافی نیست. بنابراین نمی‌توان مطالعات جرم‌شناختی امروزی را صرفاً معطوف به بررسی بزهکاران و بزه‌دیدگان آنها در محل خاص نمود، بلکه متغیرهای دیگری که نقش گسترده‌تر و در عین حال عمیق‌تر در تحلیل رفتارهای بزهکارانه ایفا می‌کنند به وجود آمده‌اند. چنانچه جرم‌شناسی به دنبال مقابله پیشگیرانه از این رفتارها باشد - که چنین است - به بررسی‌های محققانه نیاز دارد.

ضرورت بازنگری در مطالعات سنتی جرم‌شناسی با توجه به متغیرهای تأثیرگذار بر پدیده بزهکاری، با مثال جمعیت کنونی کشورها نیز قابل توجیه است. جمعیت کشورها در حال حاضر دائماً در حال تغییر است. مهاجرت‌های گسترده منجر به تغییر فرهنگ، زبان و حتی آداب و رسوم و تغذیه کشورهای مقصد شده است. چنانچه کشور محل اسکان یا اقامت مهاجران ضرورت بررسی‌های جرم‌شناختی را ایجاب نماید، جرم‌شناس ناگزیر از تحصیل اطلاعاتی در زمینه فرهنگ، دین، نژاد و سایر متغیرهای خاص مهاجران خواهد بود. این اطلاعات بدون همکاری‌های فراملی جرم‌شناسان، به دست نخواهد آمد. در حال حاضر، اکثر کشورها جمعیت قابل ملاحظه‌ای از مهاجران را پذیرفته‌اند. این امر اقتضائاتی را نیز ایجاب کرده است. در کشورهایی که مهاجران مسلمان را در خود جای داده‌اند، مؤسسات مالی یا بانک‌های اسلامی نیز ایجاد شده است. در ایالات متحده آمریکا، مسلمانان که غالباً مهاجرند، قدرت خرید ۱۷۰ میلیارد دلاری دارند. با این واقعیت، مؤسسات مالی آمریکا در حال رقابت با یکدیگر برای تأمین محصولات مانده غذای حلال هستند که مورد استفاده مسلمانان است (Qadri, ۲۰۰۶: ۵۹).

مسئله چنانچه مؤسساتی که اختصاصاً برای پاسخگویی به نیازهای مهاجران در کشور مهاجرپذیر ایجاد شده است، زمینه‌های جرم یا انحراف را نیز فراهم کنند، خود مستلزم بررسی‌های جرم‌شناختی است. از این رو، اطلاعات علمی لازم در مورد دین، نژاد یا آداب و رسوم مهاجران باید در اختیار جرم‌شناس و پژوهشگر قرار گیرد. لذا دنیای پیش رو، بسیار

متنوع تر و پیچیده تر شده است. جرم‌شناسان ناگزیر باید قابلیت‌ها، پدیده‌ها و متغیرهای مختلف بزهکاران را که به جوامع مختلف تعلق دارند مد نظر قرار دهند. این متغیرها قطعاً ریشه در اختلالات روانی یا انحرافات غریزی - آن گونه که در مطالعات سنتی جرم‌شناسی مورد توجه قرار می‌گیرد - ندارد، بلکه باید به عنوان متغیرهای مجموعه انسان اجتماعی متکامل امروزی بررسی شود. ضرورت توجه به این متغیرها که شاید جایگاهی در بررسی‌های سنتی جرم‌شناسی ندارد، دلیل مهم دیگری برای جهانی‌شدن جرم‌شناسی است.

۳- ضرورت استقلال علمی در قبال ملاحظات سیاسی و اجتماعی دولتها

همواره عقیده بر این است که دولتها پرچمدار مبارزه با جرایم در سطح ملی و بین‌المللی محسوب می‌شوند. با این وصف ممکن است بعضی دولتها، با توجه به منافع ملی یا ملاحظات مربوط به رفاه اجتماعی، به جای مبارزه با بزهکاری در حاکمیت راهبردی خود، عملاً از اقدامات غیر قانونی که وصف مجرمانه دارند حمایت کنند.

مهاجرت غیر قانونی در اکثر کشورها جرم تلقی شده است، اما ممکن است برخی از دولتها، بنا بر راهبردهای حکومتی از قبیل تثبیت قیمت‌ها، توسعه صادرات و ایجاد بازارهای رقابتی و ورود درآمد به کشور، شهروندان خود را تشویق به مهاجرت نمایند. این اقدامات در عمل باعث می‌شود که کشور مهاجر فرست از منابع مالی شهروندان خود که از طریق مهاجرت و کار در کشور مهاجر پذیر، وارد کشور خود می‌نمایند، بهره جویند. همچنین دولتهایی که با شعار ایجاد دولت رفاه^۲ قدرت را به دست گرفته‌اند، هر چند در ظاهر به پدیده مهاجرت غیر قانونی، به عنوان یک جرم می‌نگرند، ولی به منظور تحصیل خدمات هر چه بیشتر شهروندان خود و انجام کارهای سخت و زیان‌بار، از مهاجرت غیر قانونی اتباع کشورهای دیگر استقبال می‌کنند (Thomas, ۲۰۰۳: ۵۴۹).

نمونه دیگر این اقدامات در سطح رفتارهای دولتی، قاچاق زنان به منظور استفاده جنسی و «صنعت سکس» است، به طوری که بعضی کشورهای آسیای جنوب شرقی که در صنعت سکس شهرت دارند، نه تنها تورسم جنسی را عمل قبیح تلقی نمی‌کنند، بلکه بخشی از بودجه سالیانه خود را از طریق توسعه این صنعت تأمین می‌کنند (Caraway, ۲۰۰۶: ۱۰۱). بدین ترتیب، به رغم ادعای مبارزه با بزهکاری، در عمل با توجه به منفعی که از این اقدامات غیر قانونی عاید دولتها می‌گردد و باری از دوش کشور در حل مشکلات فقر، بیکاری یا آموزش و پرورش، برمی‌دارد، مبارزه واقعی صورت نمی‌پذیرد. حتی ممکن است به طور غیر مستقیم موجبات و زمینه‌های چنین اقداماتی در سطح بین‌المللی فراهم شود. در چنین فضایی که شعار جرم‌ستیزی با ترویج عملی جرم همزیستی نامیمون دارند، جهان عاری از جرم یا دنیای مصون از بزهکاری دست‌نیافتنی می‌نماید.

وجود رفتارهای منحرفانه و مجرمانه مانند فحشا، بهره‌کشی جنسی، قاچاق زنان و کودکان در سطح بین‌المللی در عین حال که معضلات جهانی محسوب می‌شود، عواید هنگفتی را برای کشورهای ترویج‌دهنده به دنبال دارد (Metrose, ۲۰۰۶). لذا بعضی کشورها در مقابله با آنها جدی نیستند. این امر ضرورت علت‌یابی و بررسی انحرافات و جرایم را از منظر جرم‌شناسی بیش از گذشته متوجه جامعه بشری نموده است. مهمتر آنکه ضروری است و رای مصلحت‌اندیشی حاکمیت‌ها، پژوهش‌های علمی و اقدامات عملی که تجلیگاه عزم جهانی در بررسی و مقابله با بزهکاری که همانا رسالت جرم‌شناسی است، شکل گیرد تا بی‌طرفانه نسبت به واکاوی علل بزهکاری و سپس ارائه راهکارهای مقابله با آن به جامعه جهانی

^۲. Welfare state.

اقدام شود. دولتهایی که قبح یک رفتار مجرمانه را در پرتو منافع خود مصادره می‌نمایند، قطعاً انگیزه‌ای برای بررسی علمی علل جرم و فراتر از آن مقابله با بزهکاری ندارند. حتی اگر در چنین شرایطی دولتها مدعی مقابله با بزهکاری باشند، این ادعا از حد شعار فراتر نرفته و جنبه عملی پیدا نخواهد کرد. بنابراین اعتقاد به جهانی شدن جرم‌شناسی و نه دولتی یا حکومتی شدن آن، در پرتو چنین ضرورت‌هایی سامان می‌یابد. رسالت هر علم بررسی بی‌طرفانه موضوع آن علم است. اعتقاد به استقلال علم جرم‌شناسی از ملاحظات سیاسی - دولتی و عدم تأثیرپذیری از اظهارات ظاهری مقابله با جرایم توسط دولتها، ضرورت جهانی کردن جرم‌شناسی را به روشنی نشان می‌دهد.

۴- پیشبرد فعالیت‌های جامعه بین‌المللی جرم‌شناسی

در رابطه با علوم جنایی، چهار انجمن در سطح بین‌المللی^۳ فعالیت دارند که یکی از آنها جامعه بین‌المللی جرم‌شناسی است.^۴ هدف این جامعه، از یک سو ارتقای اقدامات و پژوهشها به منظور شناخت بهتر پدیده مجرمانه در سطح بین‌المللی و از سوی دیگر، مساعد کردن زمینه پیشگیری از اشکال مختلف بزهکاری و نیز بهبود آیینهای رسیدگی در نظامهای مختلف عدالت کیفری است.

اهداف و دستاوردهای جامعه بین‌المللی جرم‌شناسی را می‌توان پیرامون سه محور سامان داد: توسعه روابط بین‌المللی، پیشبرد تحقیقات علمی و مساعد کردن زمینه ارتباطات (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۷۳: ۵۶۴).

گسترش تحقیقات علمی از اهداف اصلی جامعه بین‌المللی جرم‌شناسی محسوب می‌شود. همچنین فراهم کردن زمینه توزیع و نشر یافته‌ها و شناخت‌های حاصله در قلمرو جرم‌شناسی هدف دیگر جامعه است. هرچند می‌توان گفت که جامعه بین‌المللی جرم‌شناسی، در تحول علوم جرم‌شناختی و گرایشهای عمده جرم‌شناسی جایگاه ویژه‌ای دارد، اما چنانچه یک مرکز فراملی در زمینه جرم‌شناسی شکل گیرد، پژوهشهای آن خودبه‌خود به غنای علمی و تقویت منابع علمی مقابله با جرایم فراملی کمک می‌کند و کارایی تدابیر مقابله با بزهکاری را در سطح دنیا از طریق فعال کردن پلیس بین‌الملل و گسترش آن در سطح قاره‌ها نظیر پلیس اروپا تقویت خواهد کرد. به علاوه، وجود چنین مرکزی که با بررسیهای مستقل از نفوذ دولتهای مختلف همراه خواهد بود، تدابیر بین‌المللی را برای مقابله با پدیده بزهکاری فراملی بسیج خواهد کرد (Siminovic, ۲۰۰۸: ۲۸).

امروزه، به رغم تلاش کشورها در زمینه مقابله با جرایم فراملی، نتایج به دست آمده چندان قابل توجه نیست. هرچند مقرراتی در سطح بین‌المللی برای بررسی و مبارزه با این جرایم تدوین شده ولی پشتوانه علمی و عملی آنها با ضعفهایی همراه است.

^۳ سه انجمن دیگر عبارتند از: ۱. انجمن بین‌المللی حقوق کیفری (International association of penal law) فعالیتهای انجمن شامل قلمروهای علمی مختلفی است ولی در سه زمینه، جایگاه تخصصی خود را دارد: سیاست جنایی و قانون‌نویسی حقوق جزا، حقوق جزای تطبیقی و بالاخره حقوق جزای بین‌الملل. این انجمن در واقع ادامه کار اتحادیه بین‌المللی حقوق کیفری است که در ژانویه ۱۸۸۹ توسط فون لیست، وان هامل و آدولف پرینس تأسیس شده بود. امروزه، انجمن بیش از سه هزار عضو دارد و به علاوه بیش از چهل گروه ملی حقوق جزا عضو آن می‌باشند. ۲. انجمن بین‌المللی دفاع اجتماعی (International society of social defence) ۳. بنیاد بین‌المللی کیفری و زندانها (International penal and penitentiary foundation).

^۴ جامعه بین‌المللی جرم‌شناسی در سال ۱۹۳۸ به دنبال برگزاری نخستین کنگره فدراسیون جرم‌شناسی، زیست‌محیطی جنایی بهداشت، پیشگیری و انسان‌شناسی، در رم تأسیس شد. در سال ۱۹۴۹ مرکز جامعه، پاریس تعیین شد و در همان سال، به عنوان مشاور سازمان ملل متحد نیز انتخاب گردید. جامعه تقریباً هزار عضو دارد و در بیش از پنجاه کشور دارای نمایندگی است.

اندیشه جهانی شدن جرم‌شناسی، علاوه بر اینکه توسعه پژوهش‌های جامعه بین‌المللی جرم‌شناسی را به همراه خواهد داشت، اجرای تدابیر مقابله با بزهکاری در سطح بین‌المللی را نیز عینیت خواهد بخشید. از این جهت، جهانی شدن جرم‌شناسی به عنوان یک ضرورت علمی و عملی در سطح بین‌المللی احساس می‌شود.

۵- گام‌های کوتاه جرم‌شناسی ایران به سوی جهانی شدن

اشاره به جایگاه جرم‌شناسی ایران در حوزه‌های دانشگاهی، قضایی و اجرایی، گام‌های برداشته شده در این زمینه را نشان خواهد داد.

جرم‌شناسی در مؤسسات دانشگاهی، با تأسیس نخستین مؤسسه تحقیقاتی علوم جزایی و جرم‌شناسی به سال ۱۳۴۰ در دانشگاه تهران مطرح شد. این مؤسسه با اهداف بسیار مترقی شکل گرفت که اشاره به بعضی از آنها، اهمیت توجه به مباحث جرم‌شناسی را مورد تأکید قرار می‌دهد: تحقیق و مطالعه برای شناسایی علل پیدایش جرم، پیدا کردن طرق مؤثر برای پیشگیری از جرم، کشف علل بزهکاری، کشف روش‌های علمی - تربیتی برای اصلاح بزهکاران و ارائه طریقه‌های بازگرداندن آنان به زندگی شرافتمندانه و جلوگیری از تکرار جرم، تحقیق علمی درباره وظایف قاضی دادگاه اطفال و اشاعه نتیجه این گونه تحقیقات از طریق تنظیم برنامه‌های آموزشی، تحقیق درباره روش‌های رایج ارتکاب جرم به منظور تسهیل کشف جرایم، اشاعه و ترویج روش‌های علمی جرم‌شناسی از طریق تدوین و انتشار کتاب و مجله (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۷۶: ۱۲۰).

تأسیس انجمن ایرانی جرم‌شناسی را در سال ۱۳۷۲، با توجه به اهمیت روزافزون نقش جرم‌شناسی در شناخت جرم و پیشگیری از وقوع آن و اتخاذ تدابیر مناسب به منظور اصلاح و تربیت بزهکاران به منظور اعتلا و گسترش این دانش حقوقی - اجتماعی، باید گام دیگری در این زمینه تلقی کرد.

در حوزه اجرایی و قضایی، عضویت وزارت دادگستری ایران را در جامعه بین‌المللی جرم‌شناسی در سال ۱۳۳۱ باید نقطه عطفی در توجه به این علم محسوب کرد. این عضویت بیانگر توجه مقامات قضایی و نیز قانون‌گذار به اهمیت تعلیمات و یافته‌های جرم‌شناسی در اصلاح قوانین کیفری کارآمد است. متأثر از مطالعات و دستاوردهای جامعه بین‌المللی جرم‌شناسی و با الهام از تأسیس مؤسسه تحقیقاتی علوم جزایی و جرم‌شناسی دانشگاه تهران، وزارت دادگستری در اواخر سال ۱۳۴۱ ایجاد یک مرکز جرم‌شناسی را در آن وزارتخانه، در اولویت کارهای خود قرار داد. هرچند این تلاشها منتهی به ایجاد مؤسسه مورد نظر در وزارت دادگستری نشد؛ زیرا وزارتخانه مزبور با تأکید بر اهمیت مطالعات جرم‌شناختی، آیین‌نامه زندانها و مؤسسات صنعتی و کشاورزی را در سال ۱۳۵۴ تنظیم و تدوین کرد، ولی متولیان امور قضایی کشور، کماکان به دنبال ایجاد مرکزی برای مطالعه در زمینه مسائل جرم‌شناسی بودند (همان: ۱۲۳). قانون اساسی در بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز «پیشگیری از بزهکاری و اصلاح مجرمین» را مورد توجه قرار داد و در ادامه همین تفکر، شورای عالی قضایی در سال ۱۳۶۳ آیین‌نامه تأسیس «مرکز مطالعات حقوقی و قضایی» را تحت مدیریت وزارت دادگستری تصویب کرد.

تصویب آیین‌نامه و سازمان زندانها در سال ۱۳۶۸ توسط ریاست وقت دیوان عالی کشور و سپس تصویب آیین‌نامه قانونی و مقررات اجرایی سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور را در سال ۱۳۷۲ نیز باید در راستای توجه بیش از پیش مسئولان قضایی به مطالعات جرم‌شناسی و کیفرشناسی تعبیر کرد.

تأسیس «مرکز پژوهش‌های قوه قضاییه» در سال ۱۳۷۵، زیر نظر معاون قضایی قوه قضاییه را به جای «دفتر مطالعات و پیشگیری از وقوع جرم» که زیر نظر دادستان کل کشور، اداره می‌شد نیز باید به این اقدامات افزود. در حال حاضر نیز بعضی از سازمانها مانند سازمان قضایی نیروهای مسلح یا نیروهای انتظامی اداراتی را به پیشگیری از وقوع جرم که یکی از محورهای مورد تأکید جرم‌شناسی است، اختصاص داده و اقدامات قابل توجهی نیز به عمل آورده‌اند.

اقدامات انجام شده هرچند بر یافته‌های جرم‌شناسی تأکید دارند، ولی این اقدامات گام‌های اساسی در این حوزه تلقی نمی‌شود. ارائه راهکارهای مشترک در تعامل با جامعه جهانی در قبال پدیده مجرمانه مستلزم بررسیها و مطالعات دامنه‌دار جرم‌شناختی است و باید اذعان داشت که ایران هنوز در مراحل اولیه این تلاشهاست.

در بعضی از موافقت‌نامه‌های همکاری که ایران با کشورهای دیگر منعقد کرده است، به همکاری دو طرف در زمینه پیشگیری از وقوع جرایم اشاره شده است. در قانون موافقت‌نامه همکاریهای امنیتی بین دولت ایران و بوسنی و هرزگوین مصوب ۱۳۸۷/۵/۲۰، پیشگیری و مبارزه با جرایم سازمان یافته و سایر جرایم مندرج در موافقت‌نامه، پیشگیری از اعتیاد، پیشگیری و مقابله با قاچاق انسان به ویژه موارد مربوط به بهره‌کشی از زنان و کودکان، پیشگیری و مقابله با جعل اسناد و اوراق بهادار، پیشگیری و مبارزه با اعمال مجرمانه علیه جان و مال افراد، پیشگیری از راهزنی و سرقت اموال و بالاخره پیشگیری از قاچاق آثار تاریخی و میراث فرهنگی از محورهای همکاری دو دولت بر شمرده شده است (روزنامه رسمی، ۱۳۸۷/۶/۱۸).

در موافقت‌نامه همکاریهای امنیتی میان دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت کویت مصوب ۱۳۸۸/۲/۹، ضمن ماده یک، پیشگیری از جرایم متعددی مانند قاچاق کالا و آثار تاریخی و فرهنگی، جعل اسناد، جرایم سازمان یافته، جرایم علیه محیط زیست، به عنوان زمینه‌های همکاری دو طرف صریحاً مورد تأکید قرار گرفته است. در ماده دو این موافقت‌نامه، تشکیل و مبادله گروههای کاری مشترک در زمینه تحقیقات علمی مربوط به جرم‌شناسی و کشف جرایم در صورت نیاز، همچنین تبادل اطلاعات و تجربیات در خصوص روشهای مبارزه با جرایم مواد مخدر، روان‌گردان، فناوری پیشرفته و جدید تجهیزات مبارزه و پیشگیری از اعتیاد و نیز معالجه و بازپروری معتادان، از جمله روشهای متعدد همکاری دو دولت با توجه به دستاوردهای جرم‌شناسی است. به علاوه، در این موافقت‌نامه ضمن ماده سه، کمیته مشترکی به ریاست وزرای کشور دو طرف برای عملی کردن روشهای همکاری پیش‌بینی شده است (روزنامه رسمی، ۱۳۸۸/۲/۳۰).

قانون موافقت‌نامه همکاری بین دولت ایران و افغانستان در عرصه مبارزه با مواد مخدر، جرایم سازمان یافته و تروریسم مصوب ۱۳۸۸/۱۰/۸، به پیشگیری از اعتیاد، قاچاق کالا، اموال و اشیای فرهنگی و تاریخی، جعل اوراق بهادار دولتی، اسناد مسافرتی، جلوگیری از فعالیتهای غیر مجاز سرحدی و تردهای غیر مجاز، قاچاق انسان، جرایم رایانه‌ای و سایر جرایمی که با استفاده از وسایل مخابراتی و ارتباطی دیگر صورت می‌گیرد اشاره نموده است.

این موافقت‌نامه، علاوه بر تأکید بر مبادله اطلاعات و برگزاری دوره‌های آموزشی لازم برای کارشناسان و متخصصان، به دو مورد که نشانگر اهمیت مطالعات جرم‌شناسی در سطح روابط دولتهاست تأکید می‌کند. در بند ۳ ماده دو به: «تبادل کارشناس و متخصص جهت توسعه همکاریهای دوجانبه برای پیشگیری از جرایم سازمان یافته، اعمال تروریستی و قاچاق مواد مخدر» اشاره شده و در بند ۴ همین ماده نیز بر «مبادله اطلاعات در مورد قوانین راجع به پیشگیری و مبارزه با جرایم مندرج در این موافقت‌نامه» تأکید شده است (روزنامه رسمی، ۱۳۸۸/۱۱/۱۶).

بالاخره موافقت‌نامه همکاری‌های امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی بحرین مصوب ۱۳۸۸/۱۰/۸ پیشگیری از قاچاق کالا و انسان، سرقت تولیدات فکری و فرهنگی، اموال منقول و آثار تاریخی و فرهنگی (بند ۲ ماده یک)، پیشگیری و جلوگیری از سفر و تردد غیر قانونی اتباع هر یک از دو کشور و کشورهای ثالث به کشور مقابل (بند ۵ ماده یک)، پیشگیری و مبارزه با جرایم سازمان‌یافته (بند ۶ ماده یک)، پیشگیری و مبارزه با جرایم علیه محیط زیست (بند ۷ ماده یک)، از جمله زمینه‌های همکاری دو طرف برشمرده شده است (روزنامه رسمی، ۱۳۸۸/۱۱/۱۶).

بدین ترتیب، در حال حاضر دولت ایران نیز به معضل جهانی شدن جرم عنایت داشته و سعی دارد در روابط بین‌المللی خود به ویژه در روابط با کشورهای هم‌جوار و اسلامی، با استفاده از دستاوردهای علمی جرم‌شناسی به ویژه در حوزه پیشگیری از جرایم، با توجه به تجربیات دولتهای دیگر، نسبت به مصونیت‌بخشی خود در قبال معضل جرم جهانی شده اقدام نماید.

هرچند اقدامات دولت ایران را در رابطه با مباحث جرم‌شناسی در سطح روابط خود با کشورهای خاص، نمی‌توان گام بلند به سوی جهانی کردن جرم‌شناسی، تلقی نمود، ولی از این جهت که لاقبل به جهانی شدن جرایم توجه شده و راهکارهایی نیز برای مقابله منطقه‌ای و جهانی با این پدیده، با استفاده از دستاوردهای جرم‌شناسی اندیشیده شده، می‌توان گامی کوتاه در این راستا، تلقی نمود. ایجاد مراکزی برای مطالعات جرم‌شناسی در سطح روابط دولتها، بی‌تردید راه را برای توسعه این مراکز در سطح قاره‌ها و نهایتاً گسترش این تحقیقات در سطح جهان، به دنبال خواهد داشت.

نتیجه‌گیری

مردم دنیا تهدیدات ناشی از گسترش تروریسم را درک کرده‌اند. هیچ کس نمی‌تواند اقدامات خرابکارانه تروریستها را در حمله به برجهای تجارت جهانی در نیویورک به سال ۲۰۰۱، بمب‌گذاری قطار مادرید در سال ۲۰۰۴، بمب‌گذاری متروی لندن در سال ۲۰۰۵، حمله به هتل بمبئی در سال ۲۰۰۸ و... فراموش کند. به موازات گسترش جرایم در سطح دنیا، تحولات شگرفی نیز در ثروت، تولید، تجارت و تعدیل قدرت جهان در حال وقوع است. سلطه اقتصادی، سیاسی و حتی نظامی به ویژه در کشورهایی مانند چین و هند، طی چند سال اخیر، در حال تغییر موازنه ثروت و قدرت در جهان است. امتیازات انحصاری در زمینه ثروت، اطلاعات و ارتباطات و تأثیری که تا کنون متعلق به آمریکا و اتحادیه اروپا بود، به طور فزاینده‌ای با کشورهای دیگر در حال توسعه، تقسیم شده است. کشورهای قبلاً به مؤسسات و سازمانهای جهانی، صندوق بین‌المللی پول وابسته بودند، در حال حاضر استقلال مالی خود را پیدا می‌کنند. حال با این همه تحول، باید انتظار داشت که چارچوبهای ذهنی و جغرافیایی ما نیز در قلمرو نظریه‌پردازی، تحقیق، مطالعه، یافتن راهکار برای معضلات جهانی تفسیر گردد.

البته باید تأکید کرد که برداشتن چنین گامی در وهله نخست نه آسان است و نه عاری از اشتباه. اما ضرورتی غیر قابل اجتناب است. این ضرورت یعنی پیدا کردن راهکار برای بزهکاری جهانی شده و فراملی که مستلزم فراهم کردن بسترهای مطالعه و تحقیق در سطح بین‌المللی است، بیش از هر رشته دیگر پیش روی جرم‌شناسی است.

ضرورت جهانی کردن جرم‌شناسی، قطعاً زمینه‌هایی را برای درست اندیشیدن، درست تحقیق کردن و جهانی عمل کردن فراهم خواهد آورد و بدین ترتیب جرم‌شناسان را به عرصه جهانی خواهد کشاند که البته با چالشهایی مواجه است. لاجرم این چالشها باید هنرمندانه پشت سر گذاشته شود تا در صورت ارتکاب جرایم فراملی، سازوکار مقابله با آن تهیه و

فراتر از آن امکانات پیشگیری از وقوع آنها فراهم گردد.

کتاب‌شناسی

۱. پرادل، ژان، «به دنبال جهانی شدن حقوق کیفری»، ترجمه محمد مهدی ساقیان، *مجله حقوق و سیاست دانشگاه علامه طباطبائی*، شماره ۱۱، ۱۳۸۳ ش.
۲. سجادیپور، سید محمد کاظم، *جهانی شدن، برداشتها و پیامدها (مجموعه مقالات)*، چاپ دوم، مرکز انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۸۲ ش.
۳. «قانون موافقت‌نامه همکاریهای امنیتی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و شورای وزیران بوسنی و هرزگوین»، *روزنامه رسمی*، شماره ۱۸۵۰۴، مورخ ۱۳۸۷/۰۶/۱۸.
۴. «قانون موافقت‌نامه همکاریهای امنیتی میان دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی بحرین»، *روزنامه رسمی*، شماره ۱۸۹۰۸، مورخ ۸۸/۱۱/۰۶.
۵. «قانون موافقت‌نامه همکاریهای امنیتی میان دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت کویت»، *روزنامه رسمی*، شماره ۱۸۷۰۳، مورخ ۱۳۸۸/۰۲/۳۰.
۶. گل محمدی، احمد، *جهانی شدن فرهنگ و هویت*، چاپ دوم، تهران، نشر نی، ۱۳۸۳ ش.
۷. نجفی ابرنآبادی، علی حسین، «جایگاه جرم‌شناسی در ایران»، *مجله کانون وکلا*، شماره ۱۲، ۱۳۷۶ ش.
۸. همو، «حقوق کیفری در هزاره سوم»، دیباچه در: جرج پی. فلچر، *مفاهیم بنیادین حقوق کیفری*، ترجمه سیدمهدی سیدزاده ثانی، انتشارات دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۸۴ ش.
۹. همو، «نقش مطالعات و یافته‌های جرم‌شناسی در تحولات حقوق کیفری و سیاست جنایی»، *مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی*، شماره‌های ۱۳-۱۴، پاییز ۱۳۷۲ ش و تابستان ۱۳۷۳ ش.
۱۰. والترز، کنت، *حقوق بشر و چشم‌اندازها*، تهیه و تنظیم مرکز مطالعات حقوق بشر، انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ۱۳۸۲ ش.
۱۱. Alan, Lambert, Understanding Breaking and financing of Terrorism, ۱۵ Fla Journal of international law, ۲۰۰۲.
۱۲. Bassiouni, Charif, Introduction: The Future of International Criminal Justice, ۱۱ pace INTL Rew, ۱۹۹۹.
۱۳. Caraway, Nancie, Human Rights and Existing Contradictions in Asia-pacific Human Trafficking and Discourse, ۲۰۰۶.
۱۴. George Ritzer, The Globalization of Nothing Thousand Oaks, Forge Press, ۲۰۰۷.
۱۵. Kahn, Dan M., Between Economics and Sociology; The New path of Deterrence, ۹۵ mich L. Rev, ۱۹۹۳.
۱۶. Merlose. M. and D. Barrett, The flesh trade in Europe and the Trafficking in Women and Children from Commercial Exploitation, police research, Vol. ۷, No. ۲, ۲۰۰۶.
۱۷. Qadri, Shahzad, Islamic Banking, Business Law, American Bar Association, Vol. ۱۷, No. ۶, ۲۰۰۶.
۱۸. Simonovic, Ivan, State Sovereignty and Globalization: Are some States more Equal, Journal of International law and Company law, ۲۰۰۸.
۱۹. Sterio, Milenu, Evolution of International law, International law Rev, ۲۰۰۸.
۲۰. Simposium, The Multinational Enterprise as Global Corporate Citizen, ۲۰۰۱.
۲۱. Thomas, Chantal, Disciplinng Globalization, Illegal Trade and the Case of Narocotics, International Law (۲۴), ۲۰۰۳.
۲۲. Viano C. Emilio, Globalization and Transnational Crime, International Annals of Criminology, Annee, Vol. ۴۹, ۲۰۰۸.